

Njihov najljubši otrok ima štiri koleša

Ta naslov smo brali te dni v nekem nemškem dnevniku. In tam je bil objavljen tudi rezultat neke ankete, ki je pokazala, da se vozijo na najdaljše avtomobilске izlete in največkrat tisti pari, ki imajo enega samega otroka. Toda še ljubši kot tisti edini otrok jim je najbrž avto.

To velja nedvomno — in morda še v večji meri — tudi za premnoge slovenske zakonske pare, zlasti pri nas. Enako naglo, kot se večja številna avtomobilov v naših vaseh na Tržaškem in Goriškem, pa se manjša število otrok v naših šolah. Z letošnjim šolskim letom je bilo na Tržaškem ukinjenih šest razredov na slovenskih šolah, ker ni dovolj otrok. Prvi razred je bil ukinjen celo v veliki slovenski vasi Sv. Križ, kjer bi po vsej logiki še moralo biti dovolj slovenskih otrok ne le za ohranitev prvega razreda, ampak celo za to, da bi ga prenapolnili.

Če razmišljamo o vzrokih, ki so privedli do tega, da je v naših vaseh in v slovenskih družinah v Trstu vedno manj otrok, moramo upoštevati sicer razne vzroke — izseljevanje mladih ljudi, večne krize v tržaških industrijah, n. pr. v najvažnejši, ladjedelniški, v pomorskem prometu tržaškega pristanišča in ideološke ter politične vzroke, ki zmanjšujejo življenjski optimizem slovenskega človeka — vendar pa se ne moremo ogniti ugotovitvi, da je glavno krivdo za sedanje demografsko nazadovanje naše skupnosti tukaj najbolj kriv gon po udobju. To že niti ni več samo želja po lažjem življenju, ampak pravo strastno hlepenje po mehaničnih izdelkih, ki so znamenje »visokega štandarda«, najbolj pa seveda po avtomobilu, ki omogoča ne le prijetne vsakotedenske izlete v bližjo in širšo okolico, v Furlanijo in Jugoslavijo, ampak navda tistega, ki sedi v njem, tudi z nekim posebnim občutkom vzvišenosti nad tistimi, ki gredo tisti hip peš po cesti, ali pa se peljejo samo s tramvajem ali avtobusom.

Želja, da bi lahko čimprej sedli v lasten avtomobil ali da bi si lahko privoščili z njim vedno daljše in lepše izlete, je torej vzrok, da se velik del, če ne že večina slovenskih staršev pri nas omeji na enega samega otroka. Redki postajajo že tisti, ki imajo vsaj dva (v resnici pa bi morala imeti vsaka slovenska družina povprečno tri otroke, če bi hoteli da se naša manjšina številčno ne zmanjša.) Ondan smo poslušali mladega delavca, mehanika, kako je mrzlo zatrjeval v razgovoru z neko znanko, da je popolnoma dovolj en sam otrok. Morda mu je bilo trideset let. Zgrozili smo se ob njegovi hladni preračunljivosti. Izračunal si je, da

(Nadaljevanje na 2. strani)

MORO BO OBISKAL JUGOSLAVIJO

Ministrski predsednik Moro je imel v sredo zvečer v poslanski zbornici med debato o nekaterih zunanjepolitičnih zadevah govor, v katerem je orisal stališče Italije do nekaterih aktualnih mednarodnih problemov in je pri tem med drugim poudaril, da se odnosi z Jugoslavijo kljub različnosti notranjepolitičnih sistemov obeh držav ugodno razvijajo, in je omenil svoj bližnji obisk v Beogradu, ki bo trajal od 8. do 12. novembra in med katerim bo imel tudi razgovore s Titom.

Rekel je med drugim: »Italijansko-jugoslovanski odnosi imajo pristrčen značaj in se razvijajo v duhu medsebojnega sodelovanja ter so vzgled za to, kako lahko obstojajo odnosi dobrega sosedstva tudi med državami različne notranje ureditve. Posebno živahna je trgovinska izmenjava in milijoni Italijanov in Jugoslovancev preidejo vsako leto mejo med obema državama, okoriščajajo se z olajšavami, ki so bile predvidene z videnskimi sporazumi o malem obmejnem prometu.«

Dejal je tudi: »Ta obisk, med katerim ne bomo obravnavali teritorialnih vprašanj, bo mogel biti koristen — poleg tega, da bo olajšal razvoj medsebojnih odnosov — tudi na gospodarskih sektorjih, ki so važni

za obe državi, in za izmenjavo misli o glavnih medsebojnih problemih, upoštevajoč svojstveni in zanimiv položaj Jugoslavije v mednarodnem svetu.«

V govoru je tudi izjavil, da tudi to njegovo potovanje v Beograd dokazuje, »kako hoče Italija ob popolni lojalnosti do (atlantskega) zavezništva, h kateremu je zavestno pristopila, razvijati prijateljske odnose z vsemi državami, posebno s sosednimi.« Pojasnil je tudi (na vprašanje liberalcev), »da je edini razlog za to, da se zunanji minister Fanfani ne bo podal skupaj z njim v Jugoslavijo, v obveznostih, ki jih ima kot predsednik 20. zasedanja glavnega zbora Združenih narodov. Fanfani pa se bo aktivno ukvarjal z organizacijo obiska, s predvidenimi razgovori in s potrebno dokumentacijo.

Po Morovem govoru je poslanska zbornica zavrnila resoluciji komunistične partije o vojni v Vietnamu in o vključitvi komunistične Kitajske v Združene narode. Za resoluciji so glasovali samo poslanci KPI in Stranke proletarske enotnosti.

Predsednik republike Saragat pa je odpotoval v četrtek, 14. t. m. zjutraj skupaj s trgovinskim ministrom Mattarello na uradni obisk na Poljsko.

Za pravico do izobraževanja v slovenščini

Deželna zbornica je pretekli teden odobrila zakonski predlog o strokovnem izobraževanju in usposabljanju delavcev v Furlaniji-Juljski krajini. Zakon predvideva med drugim, da bo deželna uprava uporabila za strokovno izobraževanje v letošnjem proračunu 300 milijonov lir. V obširno razpravo so posegli številni svetovalci, med njimi predstavnik Slovenske skupnosti, dr. Škerk, ki je zlasti poudaril, da daje zakonski predlog deželi premalo pravic in možnosti za njene specifične posege na področju strokovnega usposabljanja. Furlanija-Juljska krajina ima posebne gospodarske in socialne potrebe, zaradi česar bi morala imeti njena uprava širšo pristojnost.

Strokovni tečaji naj bodo tudi v slovenščini

Nato je dr. Škerk orisal potrebe in zahteve slovenske narodnostne manjšine na področju strokovnega izobraževanja in usposabljanja delavcev. Pojasnil je, da ima strokovno izobraževanje med Slovenci že dolgo tradicijo. Slovenci smo imeli pred fašizmom številne dnevne in večerne strokovne tečaje v materinem jeziku. Po zadnji vojni smo se Slovenci stalno potegovali, da bi dobili strokovne šole in tečaje, toda vedno smo naleteli na gluha ušesa. Sedaj so potrebe po strokovnem izobraže-

vanju v slovenskem jeziku toliko večje, ker so po nedavni šolski reformi letos dokončno prenehale delovati nižje strokovne industrijske in trgovske šole. V vsej deželi pa išče vsako leto prvo zaposlitev kakih tisoč slovenskih fantov in deklet.

Naravno in logično je, da si izpopolnijo mladi ljudje, ki so končali slovensko obvezno šolo, svoje strokovno znanje v kasnejših tečajih v slovenskem jeziku. Zato bi morale pristojne ustanove uvesti tečaje v slovenščini povsod, kjer je obisk slovenskih tečajnikov številen. To bi morale pristojne ustanove storiti toliko bolj, ker je znanje jezikov za Furlanijo-Juljsko krajino zelo važno.

Slov. strokovni tečaji morajo biti zakonsko priznani!

Zatem je predstavnik Slovenske skupnosti dejal, da mora žal ugotoviti, da niso načeli v februarju na deželnem zborovanju o strokovnem izobraževanju delavcev, za katero je dal pobudo pristojni odbor, nobene plati vprašanj, ki se nanašajo na slovensko delovno silo. Dalje je podčrtal, da mu je tudi žal, da ni v poročilu o zakonskem osnutku niti omenjena njegova resolucija, ki jo je med razpravo o letoš-

(Nadaljevanje na 3. strani)

RADIO TRST A

• NEDELJA, 17. oktobra 1965, ob: 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Prenos sv. maše iz župne cerkve v Rojano; 10.15 Poslušali boste... Od nedelje do nedelje na našem valu; 11.15 Oddaja za najmlajše: »Kralj morja«. Napisal Emilio Salgari, prevod in dramatisacija Desa Kraševca. Tretji del; 12.00 Nabožne pesmi; 12.15 Vera in nas; kdaj, zakaj... Odmivi tedna v naši deželi; 15.30 »Gospodar«, drama v treh dejanjih in petih slikah s prolegom, napisal Valentino Bompiani, prevod Lelja Rehar. Igra RO., režira Jože Peterlin; 18.30 Kino, včeraj in danes — pripravlja Sergij Vesel; 20.30 Folklor v glasbi; 21.00 Veliki orkestri lahke glasbe.

• PONEDELJEK, 18. oktobra 1965, ob: 11.45 Italijanski akvarel; 12.15 Brali smo za vas; 18.00 Ne vse, toda o vsem; 18.30 Simfonična dela Johanesa Brahmsa; 19.15 Poglavja iz zgodovine slovenske književnosti - Vinko Beličič; (2) »Staroslovenec«; 20.35 Zvoki uglašeni na temo; 21.00 Renzo Rossellini: »Pogled z mosta«, glasbena drama v dveh dejanjih.

• TOREK, 19. oktobra 1965, ob: 11.45 Sodobni motivi; 12.15 Naš vrt; 18.30 Koncertisti naše dežle. Pianist Gabrijel Devetak. Giovanni Perotti: Sonata v B-duru; 19.00 Plošče za vas — quiz oddaja. Pripravlja Danilo Lovrečič; 21.30 Humoreske preteklega stoletja - Josip Vošnjak; »Petega septembra bo počilo«; 22.55 Nova glasba.

• SREDA, 20. oktobra 1965, ob: 11.45 Tržaški motivi; 12.15 Pomenek s poslušavkami, pripravlja Marjana Prepeluh; 18.00 Ne vse, toda o vsem; 18.30 Slovenska klavirska glasba; 19.15 Antologija Ivana Trinka - Rado Bednarik; (10) »Njegov večni lik«; 21.00 Simfonični koncert. V odmoru (približno ob 21.40) Knjižne novosti - Martin Jevnikar: »Anton Slodnjak in njegovi knjigi Prešernovo življenje, Poezije in pisma«.

• CETRTEK, 21. oktobra 1965, ob: 11.45 Ansambel Andre Verchuren; 12.00 Iz slovenske folklorne - Niko Kuret: »Hudi grajski gospod«; 18.30 Klasiki moderne glasbe; 19.00 Pisani balončki, radijski tehnik za najmlajše. Pripravlja Krasulja Simoniti; 21.00 »Graf Monte-Christo«. Napisal Alexander Dumas, prevod in dramatisacija Dušan Pertot. Četrti del. Igra RO., režira Jože Peterlin; 22.15 Slovenski solisti.

• PETEK, 22. oktobra 1965, ob: 11.45 Italijanski pevci in ansambli; 12.15 Pomenek s poslušavkami — pripravlja Marjana Prepeluh; 18.00 Ne vse, toda o vsem; 18.30 Iz slovenske glasbenega življenja v preteklih stoletjih, pripravil Dragotin Cvetko; »Glasba v srednjeveških samostanih in cerkvah«; 19.00 Pevski zbori Furlanije-Juljske krajine; 19.15 Zlata žlica, pripravlja Tone Penko; 20.35 Gospodarstvo in delo. Urednik Egidij Vršaj; 21.00 Koncert operne glasbe; 21.50 Saba pripovednik: »Štiri obdobja v Sabovem proznem ustvarjanju«.

• SOBOTA, 23. oktobra 1965, ob: 11.45 Orkestra Canzio Allegretti in Helmut Zacharias; 12.15 Največ, najvišje, najdlje; 15.00 Glasbena oddaja za mladino, pripravlja Dušan Jakomin; 16.00 »Volan«. Oddaja za avtomobiliste; 17.20 Drugi vatikanski koncil. Poročila in komentarji; 19.15 Družinski obzornik. Urednik Ivan Theuerschuh; 20.35 Teden v Italiji; 20.45 Vokalni sekstet, vodi Uhaldo Vrabec; 21.00 »Graf Monte-Christo«. Četrti del. Igra RO., režira Jože Peterlin; 22.00 Vabilo na ples.

TEDENSKI KOLEDARČEK

17. oktobra, nedelja: Mira, Hedvika
18. oktobra, ponedeljek: Luka
19. oktobra, torek: Etbin, Inko
20. oktobra, sredo: Felicijan, Vanda
21. oktobra, četrtek: Urška, Tugomer
22. oktobra, petek: Zorislava, Vera
23. oktobra, sobota: Severin, Pribislav

Izdajatelj: »Novi list« d. z o. z. • Glavni urednik: Engelbert Besednjak • Odgovorni urednik: Drago Legiša • Tiska tiskarna »Graphis« — Trst, ulica Sv. Frančiška 20 — telefon 29-477

Slovenska skupnost za varstvo naše zemlje

Pri odprtju podjetja Illy je predsednik Industrijske pristaniške ustanove, inž. Visintin v svojem govoru naznanil, da je vodstvo Industrijskega področja vložilo na vladni komisariat prošnjo za ustanovitev novega industrijskega področja na Krasu in za razširitev industrijskega področja v dolinski in miljski občini. V zvezi s tem je inž. Visintin napovedal, da bo treba razlestiti okrog 3.600.000 kvadratnih metrov zemlje v občinah Trst, Repentabor in Zgonik ter 2.000.000 kv. metrov zemlje v občinah Dolina in Milje. V občini Dolina name-rava Industrijsko področje med drugim zgraditi tudi novo naselje za uslužbenice, ki bodo zaposleni v industrijskem pristanišču.

Glede na te izjave inž. Visintina, ki napovedujejo novo uničevanje in novo oskrnjevanje naše kraške pokrajine in nov poskus spreminjanja etničnega sestava prebivalstva, je smatrala skupina svetovavcev Slovenske skupnosti v občinskem svetu na Repentabru za nujno, da predloži občinskemu svetu v odobritev naslednjo resolucijo:

»Občinski svet v Repentabru ugotavlja, da je vodstvo industrijske pristaniške cone v Zavljah vložilo na vladni komisariat v Trstu prošnjo za ustanovitev industrijskega področja na ozemlju občin Repentabor, Zgonik in Trst. V ta namen naj bi razlastili nič manj kot 3 milijone 600 tisoč kvadratnih metrov zemlje.

Občinski svet v Repentabru najodločneje protestira proti temu načrtu in ga odklanja iz sledečih razlogov:

1. Uresničenje tega načrta bi pomenilo ponovno razlastitev slovenske zemlje ter bi povzročilo spremembo narodnostnega sestava naše občine.

2. Industrijska cona na Krasu bi bistveno škodovala turizmu v naši občini ter do-

cela preprečila njegov nadaljnji razvoj.

3. Dosedanje izkušnje kažejo, da industrijska pristaniška cona razlašča zemljišča po smešno nizkih cenah, kar bi hudo prizadelo zlasti naše kmetovalce ter utegnilo uničiti njihov obstoj.

4. Dosedanje izkušnje tudi kažejo, da uprava industrijskega področja zaposluje in naseljuje v svojem območju skoraj izključno uvožene delovne moči, kar ne bi prineslo nikakih koristi domačinom, pač pa celo hudo škodovalo njihovim in slovenskim koristim.

5. Z ustanovitvijo industrijske cone bi bil spremenjen specifični značaj kraške pokrajine, njenih značilnosti, lepote, zanimivosti, flore in favne.

Zato občinski svet v Repentabru odločno nasprotuje nameravanemu načrtu ter poziva vse pristojne oblasti, naj upoštevajoč našete razloge ne izdajo dovoljenja za novo industrijsko cono na Krasu.

Podobno resolucijo so predložili svetovavci Slovenske skupnosti občinskemu svetu v odobritev v Zgoniku.

Isto so storili svetovavci Slovenske skupnosti v Dolini.

Tudi svetovalec Slovenske skupnosti v tržaškem občinskem svetu dr. Teofil Simčič je naslovil na župana vprašanje, v katerem poudarja, da slovenska narodnostna manjšina ne more ostati brezbrizna do nameranih načrtov. Ustanovitev industrijskega področja na Krasu bi bila v nasprotju z regulacijskim načrtom tržaške občine, ki predvideva zeleno področje prav v kraju, kjer nameravajo ustanoviti industrijsko naselje. Industrijsko področje na Krasu bi popolnoma uničilo značilnosti kraške pokrajine ter bi obdalo Trst s tovarniškimi dimniki, ki bi resno ogražali njegovo danes še razmeroma zdravo ozračje.

Ustanovitev industrijskega področja na Krasu bi popolnoma uničila tamkajšnje kmetištvo in turizem, ki se je zadnje čase začel dobro razvijati. Predstavnik Slovenske skupnosti poziva župana, naj se ugre nameravanemu načrtu in svetuje pristojnim oblastem, naj ne izdajo dovoljenja za ustanovitev nove industrijske cone na Krasu, za katero bi lahko našli primeren prostor v okolici Tržiča, kjer že nastaja industrijsko področje.

NJIHOV NAJLJUBŠI OTROK IMA ŠTIRI KOLESA

(Nadaljevanje s 1. strani)

bo moral čakati na avtomobil mnogo dalje, če bi imela z ženo še enega otroka. Zato: nobenega več.

Na tihem smo se morali vprašati, kakšno je vendar njegovo čustveno življenje in kako je z njegovo življenjsko etiko. Ali je mogoče, da tako mlad in zdrav človek lahko tako popolnoma preračunljivo obvladuje svoje življenje in celo svoje ljubezensko življenje? Kaj je njegov odnos do žene? In kaj si imata spriči tega, da sta napravila od svežega ljubezenskega življenja rubriko navadnega gospodinjkega proračuna, sploh še povedati? Ali se pogovarjata v svojih najintimnejših trenutkih o avtomobilu, o »tem svojem najljubšem otroku«? Najbrž.

To pa pomeni, da svet robotov ni več samo fantazija.

Fanfanijeva nezgoda

Zunanji minister Fanfani se je v nedeljo pri padcu v New Yorku resno poškodoval na nogi. Moral je v bolnišnico. Vsaj za zdaj se mu ne bo treba podvreči operaciji, vendar pa ni izključeno, da ga bodo morali operirati. Tako pravijo zdravniki v Presbyterian Hospitalu, kamor so pripeljali Fanfanija takoj po nezgodi. Moral bo vsaj pet tednov počivati, ker si je raztrgal kito na desni nogi.

Predsednik republike Saragat in ministrski predsednik Moro sta mu poslala brozjavki z voščili za hitro okrevanje; v bolnišnici ga je takoj obiskal tudi glavni tajnik Združenih narodov U Thant.

Med Fanfanijevo odsotnostjo bo opravljalo funkcije predsednika glavnega zbora Združenih narodov, za katerega je bil izvoljen italijanski zunanji minister le dvajset dni prej, sedemnajst podpredsednikov, in sicer izmenoma. Zaradi svoje poškodbe zunanji minister Fanfani tudi ne bo mogel 25. in 26. oktobra predsedovati ministrskemu sestanku Evropske gospodarske skupnosti.

Fanfani je hotel zaradi bolezni odstopiti kot zunanji minister, vendar sta predsednik republike Saragat in ministrski predsednik Moro njegovo ostavko zavrnila in ga naprosila, da bi še naprej opravljal svojo funkcijo.

Za pravico do izobraževanja v slovenščini

(Nadaljevanje s 1. strani)

njem proračunu predložil z zahtevo, da se slovenskim delavcem in kmetom omogoči strokovno izobraževanje v njihovem materinem jeziku. Zakonski predlog sploh ne omenja Slovencev in njihovih potreb. To je huda pomanjkljivost. Spet smo se Slovenci znašli izven ali ob robu zakona. Ker imajo Slovenci zelo slabe izkušnje, bi jim morala deželna zbornica izrecno zagotoviti uživanje pravic z zakonom ter jim s tem nuditi pravno gotovost.

To svojo trditev je dr. Škerk osvetlil z naslednjim primerom: **Slovenci smo bili prepričani, da je bilo vprašanje slovenskih šol na Tržaškem in Goriškem urejeno z zakonom št. 1012 z dne 19. julija 1961.** Vse kaže pa, da mislijo birokrati drugače. Ti pravijo, da omenjeni zakon ne predvideva izrecno nekaterih šolskih organov, in zato hočejo ukiniti pet didaktičnih okrajev ter nadzorništvo za slovenske osnovne šole na Tržaškem, ki delujejo že od leta 1945. Jasno je, da takšna namera nasprotuje duhu zakona, stvarnemu položaju in londonskemu sporazumu. Ta primer nam zgovorno kaže, kako nujni so jasni zakonski predpisi. Zato bom — je zaključil dr. Škerk — predlagal k zakonskemu predlogu ustrezen popravek.

Po končani splošni razpravi je orisal svetovalec dr. Šiškovič resolucijo, ki jo je skupno z drugimi svetovalci svoje skupine predložil svetu v odobritev. Resolucija poziva deželno vladno, naj ukrene vse potrebno, da bodo tečajji za strokovno usposabljanje tudi v slovenskem jeziku.

Podobno resolucijo je vložil dr. Škerk med razpravo o letošnjem proračunu ter jo je deželna vlada sprejela. Tudi takratna resolucija predstavnika Slovenske skupnosti je pozvala deželno vladno, naj omogoči, da bodo pripadniki slovenske manjšine deležni strokovne izobrazbe v materinem jeziku. **Toda ti dve resoluciji obvezujeta sedanjjo deželno vladno samo politično in ne zakonsko.** Predstavnik Slovenske skupnosti je pa sedaj zahteval, naj bi zagotovilo, da bodo strokovni tečajji tudi v slovenščini, vseboval sam zakon, ki bo obvezoval vse deželne vlade in organe. Zato je med podrobno razpravo predlagal, naj bi k prvemu členu zakonskega osnutka dodali naslednji odstavek: »Pripadniki slovenske et-

nične skupine bodo lahko imeli pouk v svojem materinem jeziku.«

Hude pomanjkljivosti

Pri obrazložitvi svoje zahteve je dr. Škerk ponovno poudaril, da ni dovolj, da deželna vlada sprejme resolucije, kajti te predstavljajo samo politično obvezo sedanjje vlade ter niso obvezne za druge. Samo jasna zakonska določba bo zagotovila uživanje pravice. Italijanska vlada (in dežela je njen zelo važen element), ima dolžnost, izdajati zakone v tem smislu na osnovi 4. člena posebnega statuta londonskega sporazuma in na podlagi 15. člena mirovne pogodbe, ki obvezuje Italijo, da sprejme vse ukrepe, ki so potrebni, da se zagotovi vsem ljudem neglede na narodnost ali jezik uživanje človeških pravic in osnovnih svoboščin.

Doslej niso ustanovili v goriški pokrajini še nobenega tečaja niti za številne slovenske kmetovalce, na Tržaškem pa je priredila nekaj tečajev za slovenske kmete samo ustanova INIPA. Pomanjkljivosti so torej hude. Res je, da bi pomenila ustanovitve tečajev v industriji velike izdatke in bi sprožila razna vprašanja, vendar so Slovenci pokazali čut za mero ter bi se zato dale najti primerne rešitve.

Proti popravku, ki ga je predlagal predstavnik Slovenske skupnosti, so se oglasili liberalci, misovci, demokristjani in socialni demokrati.

Nato je predsednik zbornice dal Škerkov popravek na glasovanje. Večina zbornice ga je zavrnila.

Nismo folklorna skupina!

Sledile so glasovalne izjave predstavnikov raznih skupin glede celotnega zakona. Za-

stopnik Slovenske skupnosti je izjavil, da bo glasoval proti zakonskemu predlogu, ker večina ni sprejela popravka, po katerem bi bili strokovni tečajji tudi v slovenskem jeziku. Takšni tečajji bi veljali za vse deželne vlade in organe samo, če bi bili zakonsko priznani. V nadaljevanju svoje izjave je dr. Škerk izpodbil vse neutemeljene trditve svojih nasprotnikov. Liberalcu Traunerju in misovcu Morelliju je ovrzel trditve, da londonska spomenica ni veljavna. Dr. Škerk je podčrtal, da je bila londonska spomenica sigilirana ravno na pobudo zunanjega ministra liberalca Martina in ravno na podlagi Memoranduma je prišlo Tržaško ozemlje ponovno pod italijansko upravo. Poleg tega je vladni komisar Palamara v neki svoji okrožnici potrdil, da londonska spomenica velja in da torej ni kos papirja.

Kar zadeva Morellijevo izjavo v padanju števila slovenskih učencev, je Škerk rekel, da njegova trditev predvsem ni v celoti točna ter da je treba to pripisati pomanjkljivi zakonitvi pravic slovenske manjšine in stalnim diskriminacijam, ki jih mora trpeti. Kar se tiče trditve odbornika Giusta, da bi morali priznati tudi Židom, Furlanom in drugim podobne pravice, če bi jih priznali Slovincem, je predstavnik Slovenske skupnosti izjavil, da odločno zavrača takšno nacionalistično razlago, po kateri bi hoteli skriti slovensko manjšino, ki je tu avtohtona in ki jo ščitita mirovna pogodba in londonska spomenica, na zgolj folklorno skupino.

Nato je dal predsednik zakonski predlog na glasovanje. Večina zbornice ga je odobrila. Vzdržali so se komunisti, socialisti in psiupovec. Proti zakonskemu predlogu je glasoval predstavnik Slovenske skupnosti.

Kaj bo z večino slovenskih otroških vrtcev?

V ponedeljek, torek in v sredo so stavkale vrtnarice in uslužbenke otroških vrtcev, ki pripadajo ustanovi ONAIRC. Učno in upravno osebje je začelo stavkati, ker vlada noče več dodeliti ustanovi ONAIRC prispevka, kakor je to delala vsako leto doslej. Vladne oblasti namreč trdijo, da bi morale otroške vrtce vzdrževati krajevne ustanove. Zato preti nevarnost, da bodo morali vrtce, ki pripadajo ustanovi ONAIRC, zapreti s 1. novembrom. Zadeva bi imela porazne posledice tudi za večino slovenskih otroških vrtcev na Tržaškem in Goriškem. Na Tržaškem namreč deluje 18. na Goriškem pa 7 slovenskih otroških vrtcev, ki so vključeni v ustanovo ONAIRC. Te vrtce obiskuje 414 otrok na Tržaškem in 144 otrok na Goriškem. V njih je zaposlenih skupno 25 slovenskih vrtnaric. Ustanova ONAIRC upravlja otroške vrtce tudi v Beneški Sloveniji, toda tam je ves pouk v italijanščini ter so zato tamkajšnji vrtci — kakor tudi ostale šole — prave potujočevalnice slovenskih otrok.

Stavka vrtnaric je zelo prizadeta zlasti tiste starše, ki so zdaj sredi največjega dela s trgatvijo in se z otroki ne morejo ukvarjati. Hudo je prizadela tudi vrtnarice in upravne uslužbenke, ki — kakor vse kaže — prihodnji mesec sploh ne bodo prejele plače. Takšno stanje je nevzdržno, ker škodi vzgoji otrok in ekonomski stalnosti učnega in upravnega osebja. Zato je treba vprašanje otroških vrtcev ONAIRC

takoj in pravično urediti. To toliko bolj, ker je obstoj slovenskih otroških vrtcev zaščiten po mednarodnem sporazumu, ki sta ga sklenili italijanska in jugoslovanska vlada.

VOLITVE NA TURSKEM

V nedeljo so bile v Turčiji državnozbornske volitve, ki so prinesle precej presenečenja. Za zmago sta tekmovali dve stranki: ljudska republikanska, ki je bila doslej na vladi, in stranka pravice, ki je predstavljala manjšino. Položaj se je po volitvah preokrenil. Prva stranka, ki jo vodi bivši prvi minister İnönü, si je priborila 142 sedežev. Stranka pravice pa ima 257 mest od skupnih 450 in bo lahko sama sestavila vladno. Štiri ostale stranke so dobile le malo poslanskih mest.

AVSTRIJA HOČE POPOLNO AVTONOMIJO ZA JUŽNI TIROL

Avstrijski zunanji minister Kreisky je govoril v torek na glavnem zboru Združenih narodov o Južni Tirolski. Rekel je, da sta Italija in Avstrija vodili pogajanja, kakor je priporočil leta 1960 in leta 1961 glavni zbor Združenih narodov, vendar pa so ostala nekatera vprašanja »nemajhne važnosti« še nerešena.

Kreisky je tudi izjavil, da je za Avstrijo sprejemljiva samo taka rešitev južnotirolskega problema, ki bi dala prebivstvu bocienske pokrajine upravno avtonomijo v vseh vprašanjih, ki ga zadevajo.

TEGA BI NE BILO TREBA

Na neki slovenski nižji srednji šoli na Tržaškem se dogaja, da mladi ravnatelj kljub jasnemu predpisu, ki ga je tudi sam naznanil, vendarle daje dijakom čez nedeljo obsežne naloge iz matematike. To seveda mladini zagreni potrebni oddih in spravlja v nevoljo starše, ki tudi vedo za zakonski predpis o nalogah. Mislimo, da bi bilo bolje, če bi se ga ravnatelj držal in upošteval dejstvo, da so vzgojitelji sprejeli odločitev, naj se otrokom in dijakom čez nedeljo ne dajejo naloge, po tehtnem pedagoškem premisleku.

Isti ravnatelj je tudi že prve dni novega šolskega leta začasno izključil od pouka nekega dijaka brez posvetovanja z drugimi vzgojitelji, popuščajoč svojim živcem. Tudi to naj bi se v interesu slovenske šole ne dogajalo več niti na tisti niti na drugih naših šolah.

Tržaškega

Vprašanje razlaščevanje v Dolini pred državnim svetom

V zadnji številki smo poročali o burnem poteku seje dolinskega občinskega sveta z dne 6. t. m., ko je bila na dnevnem redu razprava o razlaščevanju zemlje v korist Ustanove tržaškega industrijskega pristanišča, oziroma naftovodne družbe SIOT. Skupina svetovavcev Slov. skupnosti je predložila resoluciji, ki med drugim ugotavlja, da so dosednji razlastitveni odloki nezakoniti, zaradi česar se župan obvezuje, naj ne izda družbi SIOT dovoljenja za gradnjo naftovodnih naprav, dokler se vprašanje ne reši tako, kot predpisujejo zakoni.

Večina dolinskega občinskega sveta (komunisti, demokristjani in socialisti) pa ni sploh hotela upoštevati teh važnih ugovorov ter izglasovala resolucijo občinskega odbora, ki omenja le vprašanje cene razlaščenih zemljišč, o katerih vsi soglašajo, da so prenizke.

ODPRTO PISMO NEKI UČITELJICI

Iz vrst slovenskih staršev smo prejeli naslednji dopis:

Gospa učiteljica,

oprostite, ker nisem zapisala »spoštovanca« ali »cenjena« gospa, toda tega nisem mogla storiti, ker bi to bila čista hinavščina. Ne morem Vas namreč več niti spoštovati niti ceniti, odkar ste užalili naše slovensko šolstvo in vse slovenstvo s tem, da ste svoje otroke vpisali letos v drugojezične šole.

Toda končno ste imeli pravico, da ste to storili; to je odločitev, ki je odvisna od Vaše vesti in od razmer v Vaši družini. Toda po tem, kar ste storili, Vam po mojem mnenju in po mnenju mnogih drugih slovenskih staršev vest ne bi smela več dovoliti, da bi še dalje poučevali na slovenski šoli. Saj je vendar čudno, da hodijo Vaši otroci v drugojezično šolo, Vi pa poučujete še naprej na naši šoli. Kaj si lahko mislijo o Vas Vaši otroci? In kaj si lahko mislijo o Vas otroci, ki so Vam zaupani v Vašem slovenskem razredu? In kaj si mislijo o Vas njihovi starši? Gotovo ne morejo imeti zaupanja v Vas, da jim boste vzgajali otroke v takem duhu, kakor so oni želeli, da bi bili vzgojeni, ko so jih dali v slovensko šolo.

Kaj pa si misli o Vas naša slovenska javnost, lahko sklepate po tem mojem pismu in po moji prošnji. Prosim Vas namreč, da bodite toliko dosledni v svoji odločitvi in v svoji opredelitvi, da se odrečete mestu na slovenski šoli in se date prestaviti na drugojezično šolo. S tem boste zadostili svojemu občutju, svojemu mišljenju in nedvomno tudi svoji vesti, pomirili boste starše otrok, ki so Vam zaupani, in napravili boste prostor kakšni drugi učiteljici, ki zdaj morda niti nima službe, pa bi morda bolj z veseljem poučevala na slovenskih šolah kakor Vi.

Ne bom imenovala Vašega imena. Vi že veste, da mislim Vas. Prepričani bodite, da mnogi želijo od Vas isto kot jaz. Mi pa smo prepričani, da imate toliko ponosa, da se boste odzvali tej želji.

M a t i

Ker gre, kot je razumljivo, za zelo važno vprašanje, smo se obrnili na pravne izvedence Odbora za pomoč razlaščenec s prošnjo, naj nam podrobneje obrazložijo pravno plat problema, o čemer je bilo v dolinskem svetu toliko govora. Izvedeli smo naslednje:

Poleg vrste prizivov na tržaško prefekturo je omenjeni odbor po nasvetu svojih izvedencev dal pobudo, da so te dni nekateri prizadeti lastniki vložili priziv na državni svet v Rimu. Iz vsebine priziva izhaja tole: zanika se zakonitost razlastitvenega odloka z dne 8. 7. 1965, s katerim je prizadetih 184 lastnikov zemljišč, kot se tudi zanika zakonitost odloka o objavi drugega seznama 146 razlaščenec.

Ukaz bivše ZVU šte. 66 iz leta 1953 — je rečeno v prizivu — ki je nekakšna ustanovna listina Ustanove industrijskega pristanišča daje sicer pravico tej ustanovi, da zahteva, naj se na njenem področju izvaja in uveljavlja zakon o razlaščevanju, vendar samo v primerih, ko gre za industrijske objekte (tovarne itd.). O tem, ali je posamezen objekt javnokoristne narave, pa razsodi prefekt na osnovi predložene dokumentacije. Ker naftovodno izhodišče, ki ga nameravajo zgraditi na področju dolinske občine, ni tovarna, se ne morejo aplicirati zakoni o razlaščevanju, temveč bi se morala pri tem upoštevati le petrolejski zakon in pravilnik iz leta 1933 in 1934. Ta pa ne predvidevata razlaščevanja, temveč le zasedbo zemljišča za dobo, ki jo določi pristojni minister.

Priziv dalje opozarja na grobe nepravilnosti samega postopka, ki se ga je prefekt poslužil pri izdajanju že omenjenih odlokov. Tako niso bili dani na vpogled prizadetim lastnikom načrti o gradnji naftovodnega izhodišča, odlok dalje ne predvideva roka, v katerem se bodo dela začela in zaključila, prefekt ni s posebnim utemeljenim odlokom zavrnil pritožbe in pripombe, ki jih je 131 lastnikov pravočasno predložilo v zvezi z objavo prvega seznama razlaščenec.

Glavni namen priziva na državni svet obstoji v tem, da ta najvišja pristojna oblast enkrat za vselej razsodi, ali sme Ustanova industrijskega pristanišča nemoteno in neomejeno zahtevati razlastitve, ne da bi natančno navajala vzroke, zaradi katerih predlaga takšen postopek.

Kot vidimo, gre za izredno važno načelno vprašanje, katerega rešitev bo imela seveda tudi izredno važne praktične posledice. Nerazumljivo je zato, zakaj ni večina občinskega sveta v Dolini hotela upoštevati teh ugovorov.

ZALOSTNO SO ZVONILI OPENSKI ZVONOV

Priljubljeno Pečarjevo družino na Opčinah je zadel te dni strašen udarec. Pri vojakih je v petek nenadno umrl sin Stojan. Podlegel je skrivnostni okužbi, o kateri si zdravniki menda še niso na jasnem in ki je zahtevala baje prej že druge žrtve.

V ponedeljek so pokopali dobrega in priljubljenega fanta, ki so ga imeli radi vsi, ki so ga poznali, na vojaško pokopališče pri Sv. Ani v Trstu. Imel je zelo lep pogreb. Mnogo Opencev mu je hotelo še zadnjič pokazati svoje simpatije in izraziti svoje sočustvovanje z nesrečnimi starši, katerim je ostala zdaj le hčerka Lučka. Openški zvonovi pa so med pogrebom pretresljivo zvonili mlademu faranu, ki je moral umreti v tujem kraju, daleč od domačih. Njihovo zvonjenje je vsakogar pretreslo, kdor pozna Pečarjevo družino.

Stojanu, ki je v avgustu dopolnil šele 21 let, večni mir in pokoj, njegove žalostne domače pa naj tolaži Bog, ki edini ve za smisel vsake bolečine in vsake žrtve.

URAD ZA POSREDOVANJA

Slovenska skupnost v Trstu je ustanovila urad za sindikalne, socialne in zdravstvene zadeve. Urad posluje v ulici Machiavelli 22, drugo nadstropje, in je odprt vsako sredo od 17. do 19. ure.

V ta socialni referat, ki ga vodi dr. Rafko Dolhar, spadajo sindikalni spori, zaplitve in najrazličnejša posredovanja.

Beneška Slovenija

Vižont:

ZVEZA S SVETOM

Pokrajina okrog gore Bernadije je ena najlepših in silno romantičnih v Beneški Sloveniji. Za turiste in izletnike je ustvarjena kot nalašč. Slabše je pa za domačine, ne samo ker bregovita zemlja malo rodi, marveč tudi zato, ker večina zaselkov, kot so Vas, Tamar in zlasti Vižont, nima pravih zvez s središčem in Vižontu in še manj z občino v Nemah. Narava je to lepota, a obenem mačehovska.

Kako propada Vižont z zaselki, se vidi že iz števila prebivalcev. Še pred nekaj leti je živelo v omenjenih vaseh okrog 300 ljudi — po ljudskem štetju iz leta 1951 jih je bilo 316 — danes jih je pa manj kot sto! Pa še ti imajo zlasti v Vigantu kaj bridko življenje. Od sveta so skoraj odrezani, ker so brez cest in potov. Vsakdanji življenjski kolikor ga niso pridelali doma, si dobavljajo iz doline po žičnici. Ni torej čudno, če vidiš v vasi ugasla ognjišča in razpadajoče hiše.

V zadnjem času so se oblasti spomnile tudi na to zapuščeno vas. Začeli bodo namreč graditi cesto do Viganta. Novo upanje je zasijalo ubogim vaščanom, ki bodo imeli vsaj zvezo s svetom.

Rajbelj:

KAKO BO Z RUDNIKOM?

Minister za državno soudeležbo je sprejel na znanje vlogo senatorja Bonacine glede rajbeljskega rudnika. V vlogi je rečeno, naj senat pozove vlado, da v soglasju z deželno upravo Furlanije-Juljske krajine ukrene vse potrebno za razvoj svinčevega rudnika in za predelavo surove rude na kraju samem. To vprašanje je za gospodarski razvoj dežele silno važno.

Rudnik je po vojni menjal že precej gošpodarjev, ki so ga vsak po svoje precej izkoriščali. Prej državni rudnik je prišel leta 1923 v roke angleško-italijanske družbe »Società Miniere Cave di Predil«. Družba je rudnik razširila in je nekatere naprave tudi obnovila. Zaposlenih je bilo že

VEDNO LAŽJI PREHODI

Na obmejnem bloku pri Rdeči hiši se razvija ne samo vsako leto, ampak tudi od meseca do meseca vedno živahnejši osebni in tovarni promet. V trimesečju julij - september je dosegel že zelo visoke številke. Prehoda se je poslužilo v tem razdobju z različnimi dovolilnicami 195.645 italijanskih in 87.345 jugoslovanskih državljanov ter tujcev. V istem času je šlo lani čez mejo na tem prehodu 65.944 italijanskih in 51.884 tujih državljanov. Prehodi s potnimi listi so se pa zvišali kar za dvesto odstotkov.

Že gole številke povedo, kolikšne turistične, gospodarske, da ne rečemo tudi psihološke važnosti je bil videmski sporazum o obmejnem prometu.

Priznati je treba, da se oblasti na obeh straneh trudijo, kako bi olajšale prehode v obojestransko korist. Tudi v obnašanju obmejnih organov do potnikov je razlika med prejšnjimi leti in danes kot dan in noč.

OTROŠKI VRTCI

V letošnjem šolskem letu je vpisanih v otroške vrtce na Goriškem 2016 otrok. Slovenske otroške vrtce obiskuje 180 otrok. V okoliških vaseh so ti otroški vrtci pod

- Kanalska dolina

preko tisoč delavcev. Leta 1931. pa je nastopila kriza in so rudnik zaprli. Čez tri leta je prišel v roke zasebni družbi »Pertusola«, ki je na vso moč izrabljala rudna ležišča in tudi delovno silo. Rudnik je takrat vodil kot ravnatelj inženir Jondino Nogara, lastnik obširnih zemljišč tja do Nevejskega sedla. Leta 1963 je rudnik dobil novega gospodarja v družbenem podjetju AMMI, pri katerem je udeležena tudi država s svojim kapitalom. Ta je zopet izkoriščala rudnik in je hotela vse naprave in topilnice rude prenesti na Sardinjo. Načrt bi pomenil dokončen udarec za domače gospodarstvo in tudi za večjo zaposlitev domače delovne moči. Po novem odloku državnega predsednika z dne 13. avgusta 1965 pa mora priti rudnik v last nove dežele. Praktični prevzem se še ni izvršil. Vsekakor pa je tudi to na dobri poti.

Deželna uprava bo morala nujno poskrbeti, da bo z državno pomočjo ostalo doma tudi predelovanje surovine v rudo in da se bodo v ta namen zgradile vse potrebne naprave. Domačini in dežela bodo imeli od tega zaslužek in dobiček.

Učaja:

TURISTIČNI RAZVOJ

Jugoslovanski konzul iz Trsta, dr. Mihael Jurman, je obiskal prejšnji teden pokrajinsko turistično ustanovo v Vidmu. Z videmskimi predstavniki je razpravljal o razvoju turizma med videmsko pokrajino in Slovenijo. Jugoslovanski zastopniki so predlagali, naj bi se propagandni letaki in črteži za turizem v videmski pokrajini tiskali tudi v slovenščini. Z druge strani so pa poudarjali potrebo, da bi se odprl prehod za turiste pri Učaji. Jugoslovanski konzul je obljubil, da bo to zadevo podprl pri svojih nadrejenih oblasteh.

Za zapuščeno dolino Učaje bi ta za širše prehode odprti blok pomenil veliko gospodarsko pridobitev. Marsikatera izletniška družba bi se tudi ustavila v Učaji sami. V vas bi prišlo nekaj življenja in denarja. Zato je želja vseh, da bi skupni napor v tej smeri imeli tudi uspeh.

vodstvom ONAIRC, to je državne ustanove. Porazdeljeni so takole: v Štandrežu z 12 otroki, v Podgori s 16, v Pevmi s 23, v Števerjanu s 24, v Sovodnjah s 27, v Rupci z 11, in v Doberdolu z 31 otroki.

Slovenska vrtca v Gorici sta pa pod občinsko upravo. Vrtec v ulici Randaccio obiskuje 18 otrok, v Šolskem domu pa jih je 20.

VELEBLAGOVNICA

Goriški trgovski krogi živahno razpravljajo o vprašanju, ali je umestno, da se odpre v mestu veleblagovnica. Za dovolilnico se zanima lastnik velike trgovine »Il Lavoratore« v Vidmu. Nova velika prodajalna živil, oblačil ter drugih vsakovrstnih predmetov se namerava nastaniti na Korzu, v poslopju, kjer je kavarna Garibaldi. V načrtu ima tudi odkup palače za znesek okrog 110 milijonov lir. Novi lastnik bo stavbo popolnoma preuredil, da bo ustrezala trgovskim potrebam. V Gorici že imamo veleblagovnico »Standa«, pa tudi nekaj drugih večjih trgovin za obleko. Zato nasprotuje večina goriških trgovcev novi trgovini; enakega mnenja je tudi večina sindikalnih organizacij. Vzroki so pa še drugi. V prvi vrsti je zmanjšanje števila kupcev, odkar jih prihaja izza meje vedno manj zaradi gospodarske preuredbe v Jugoslaviji. Dosti trgovin životari v Gorici, ker se je prodaja znižala v nekaterih tudi za dve tretjini. Nova konkurenčna velika prodajalna bi jim prodajo še bolj znižala. Drugi vzrok se pa tiče splošnega mestnega gospodarstva. Z novo trgovino bi občinska blagajna nič ne pridobila, ker bi lastnik ne plačeval družinskega davka tu, marveč v Vidmu, kjer ima bivališče.

Nekateri občinski svetovalci so stavili županu zahtevo, naj postavi in bodoči dnevni red vprašanje trgovske dovolilnice za nameravano podjetje.

PLANINSKO PREDAVANJE

V soboto ob osmih in pol zvečer bo priredilo Slovensko planinsko društvo v Gorici v dvorani kluba »Simon Gregorčič« prvo letošnje predavanje. Dr. France Sračkar iz Ljubljane bo orisal potek slovenske alpinistične odprave na Kavkaz, katero je on vodil lansko leto. Pokazal bo tudi večje število barvanih slik s tega planinskega pohoda.

Števerjan:

ŠOLSKE PODPORE — VRTEC

Po vzgledu drugih občin je sklenil tudi števerjanski občinski odbor, da bo podeljeval podpore dijakom srednjih šol, pristojnim v Števerjanu. Podpore veljajo za prevoz v šolo, in sicer po 8 lir od kilometra in po 30 tisoč lir za nakup učil in učbenikov. Seveda, te podpore bodo veljale za potrebne in marljive dijake, ki bodo izdelali šolsko leto.

Otroški vrtec tudi dobro napreduje. V njem je vpisanih 24 otrok. Starši bi želeli, da bi se pouk v vrtcu redno nadaljeval, brez kakih stavk in podobnih prekinitev. Družine pošiljajo v vrtec svoje malčke tudi zato, da so pod skrbnim varstvom in primerno zaposleni, ko so starši na delu. Vodstvo šolskih vrtcev in tudi učno osebje se mora zavedati tega dejstva, tudi ko gre

Iz Goriške

za kake stavke učiteljc. Njih zahteve, če so upravičene, naj se rešujejo na kak drugačen način.

Doberdob:

VZROKI OBČINSKIH POMANJKLJIVOSTI

Pri vsaki občinski upravi je pametna opozicija nujno potrebna, če seveda gleda na skupno korist in ne na kake pristranske želje svojih pristašev. Kaže, da si opozicija v doberdobskem občinskem svetu vsaj prizadeva, da bi se ravnala po tem načelu.

Zastopnica manjšine svetovalka Marija Ferletičeva je pred časom izročila županu Jarcu vlogo z določenimi občinskimi deli, katera se niso še izvršila. Župan je na našete točke odgovoril na eni zadnjih sej. Glede gradnje šolskega poslopja pravi, da je občina zvišala proračun stroškov, a ga ni prefektura še odobrila. Za čipkarsko šolo da še niso našli primernih lokalov. Za ojačitev javne razsvetljave je občina vzela od zaostale vodarine 1,3 milijona lir, prefektura pa je ta denar porabila za podporo oškodovancem po suši. Županstvo je tudi opozorilo pokrajinsko upravo, naj se popravi cesta v Selce. Zadeva je pa še v teku. Enako je s spomenikom padlim, katerega načrt čaka na odobritev višjih oblasti. V glavnem naj bi torej bili krivi vzroki izven občinske uprave, da se niso uresničili še vsi načrti.

Občinski odbor tudi še ni sprejel nikake odločitve glede nameravanega naftovoda. Družba namreč ponuja le po 30 lir za kvadratni meter zemlje. Lastniki pa so mnenja, da bi jim morali plačati vsaj po 800 lir. Razlika je torej precej velika in se lastniki upravičeno upirajo.

Misli na te težave pa od časa do časa preženejo domači godci, ki so se tudi prejšnjo nedeljo prav dobro postavili na trgu sredi vasi. Nad eno uro so ubrano predvajali na pihala domače in tuje skladbe.

Krmín:

OBČINSKE POTREBE — LETINA

Kot smo že poročali, so si občinski odborniki že porazdelili poedine odseke občinske uprave. Te dni prevzemajo posle in se seznanjajo s tekočimi zadevami.

Načrtov imajo novi upravitelji dosti in lepih. Drugo vprašanje pa je, kje dobiti denar za vse te potrebe? Občinska blagajna ima luknje. Nemara ne bo kazalo drugače kot nekoliko zvišati občinske davke, kajti s samimi posojili bo težko izvesti vse, kar je potrebno. Občina je tudi sklenila, da bo podelila podpore potrebnim dijakom. Odprto je še vprašanje ceste iz Krmína na Plešivo. Država je že obljubila denar za asfaltiranje, toda zdi se, da je tisto vsoto požrla cesta na Pontebo. Na Plešivem je potreben tudi telefon in izboljšanje javne razsvetljave.

VEČERI OB SREDAH

Prejšnji gledališki večer v klubu »Simon Gregorčič«, s katerim se je začela letošnja sezona, je prav dobro uspel.

Včeraj je drugi klubski večer privabil tudi precejšnje število gostov. Na sporedu je bilo predavanje kobariškega rojaka dr. Branka Rustje, ki je po poklicu zdravnik, a se bavi tudi z moderno glasbo. Predaval je o »Neznanem svetu jazza«. Zanimivo razmotrivanje so poživljali glasbeni vložki in skioptične slike.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Prijatelju Antonu v spomin

Kot smo že poročali, je prejšnjo soboto umrl v Ljubljani dr. Anton Vodnik, eden izmed predstavnikov slovenskega pesniškega rodu med obema vojnoma in tudi po njej.

Njegov zunanji življenjski tok ni bil razburkan. Anton Vodnik, rojen leta 1901 v preprosti družini v Podutiku, se je šolal na šentvidski škofjski gimnaziji, kjer je zorel pod vodstvom dobrih mentorjev, kot so bili profesorji Anton Breznik, Rebolj, Koritnik, in v družbi součencev, ki so postali v življenju polne osebnosti, kot on. Že v zavodu je oblikoval svoj estetsko prefinjen okus in nežno pesniško dušo. Kot urednik »Domačih vaj« je vodilno vplival na svoje tovariše. Rad jih je zbiral tudi med počitnicami v svoji sobici pri večernem čaju, kjer se je pletla beseda o poeziji in slovenski kulturi. Po maturi je študiral umetnostno zgodovino. Kot akademik se je začel literarno udeleževati kot ustanovitelj revije »Križ na gori« in kot urednik »Dom in svet«. Izdal je prvi pesniški zbirki »Zalostne roke« in »Vigilije«. Takrat ni prislunil njegovi tenkočutni harfi samo njegov prijateljski krog, marveč že širša javnost. Spoznala je, da se je porodila nova pesniška osebnost, razpeta med najfinejšo duševno odtenke, katere zna izražati z najbolj ustrezno besedo. Imenovali so ga religiozni lirik. Res, iskal je v globinah svoje religiozne duševnosti, toda prijatelji smo poznali njegovo vernost, ki je odklanjala toge organizativne spona in je mistično iskala občuteno bližino božjega Logosa v duhu Frančiškove ponižnosti. Rastel je v nevsakdanjo osebnost.

Med obema vojnoma se je Vodnik umaknil iz skupne izpostavitve v parnasovski otok. Z bistrim očesom pa je zasledoval vse vrtnice življenja in jih je modro presojal skozi prizmo svoje klene osebnosti. Tenko občutljiv za vse krivice do bližnjika je krivice, ki so bile prizadete njemu samemu, moško prenašal. Iz skupne boleti so se mu porajali novi biseri za zbirko »Skozi vrtove« (1941) in »Zlati krogi« (1952). Njegov duh je iskal vedno nove zarije. Leta 1959 je izšla nova zbirka pesmi »Glas tišine« in lani »Sončni mlini« pri Državni založbi.

Vodnikovo ime kot slovenskega pesnika je prišlo s prevodi tudi v evropsko javnost.

SEDEMDESETLETNICA JOSIPA VIDMARJA

Slovenska akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani je priredila v sredo intimno slovesnost, na kateri je počastila 70-letnico svojega predsednika, uglednega slovenskega literarnega kritika in esejista Josipa Vidmarja.

Kot odličnemu predstavniku slovenske literature in doslednemu branivcu slovenstva v vseh viharjih in krizah mu čestita k življenjskemu jubileju tudi naš list.

»PRAXIS V PREISKAVI

Kot je pred kratkim poročala italijanska agencija ANSA iz Beograda, je bila ustanovljena v okviru hrvaške komunistične partije komisija, ki naj izvede preiskavo glede revije »Praxis«, okrog katere se zbira mlada hrvaška marksistična inteligenca, zlasti teoretiki in sociologi. Revija je zadnje čase ostro kritizirala razne pojave jugoslovanske prakse in zlasti nekatere vodilne kroge. Vedno pogostejše jo je omenjal tudi tuji tisk.

Partijsko vodstvo pa očita krogu okrog revije golo teoretičnost in ideološki deviacionizem.

NOBELOVI KANDIDATI

Za letošnjo Nobelovo literarno nagrado, ki znaša 35 milijonov lir, se poteguje dolga vrsta kandidatov. Največ možnosti, da dobi nagrado, ima ruski pisatelj Mihael Šolokov, znan po svojem romanu »Tihi Don«. Drugi sovjetski kandidat je Konstantin Paustovski.

V poštev prihajajo še Alberto Moravia, guatemalski pisatelj Miguel Asturias in holandski pesnik Simon Vestdijk.

Izšla je nova, dvojna številka revije »Most« in je že v prodaji.

Uvrstil se je v vrsto poetov, ki so postali po svoji stvariteljski globini že občečloveški. Melodioznost kot na harfo ubranega in čistega jezika uvršča Toneta Vodnika med naše prve sodobne pesnike. Ob neprestanem snovanju sta se razbolela njegovo srce in šibko telo. Dogoreval je počasi kot svečka med svojimi knjigami in zapiski.

Komaj dva meseca sta minila, ko mi je še razkladal svoje načrte. Potožil je, da se čuti telesno šibkega, a ne on ne jaz in ne njegova življenjska družica nismo ob slovesu verjeli, da je bil tisti takrat najin zadnji poljub in stisk roke.

Prijatelja Toneta ni več! Izvenela je srebrna struna; njegove čiste melodije pa bodo vedno odmevale v naših srcih.

r. b.

POGREB ANTONA VODNIKA

Na pogrebu Antona Vodnika sta spregovorila pesniku v slovo predstavnika Društva slovenskih književnikov in slovenskega PEN-kluba, Mira Mihelič in Božidar Borko. Pri grobu se je poslovil od njega tudi njegov prijatelj Edvard Kocbek. Preden so duhovniki blagoslovili krsto in grob, so mu tudi pevci zapeli v slovo.

Zapustil je ženo Doro in hčerko Marjanco.

BOGOSLOVNI VESTNIK

Po dvajsetih letih, potem ko je leta 1944 izšel poslednjič, je spet izšel *Bogoslovni vestnik*, ki ga izdaja teološka fakulteta v Ljubljani. Revija nadaljuje štetje in je tako sedanji letnik XXV. Izhajala bo dvakrat letno v dvojnih zvezkih. Na 190 straneh revijalnega formata prinaša več razprav, zapiskov, govorov, poročil in ocen. Med sodelavci zasledimo najvidnejša imena sodobnih slovenskih teologov, o nekaterih imenih pa, žal, govori ta številka, ko se spominja njune smrti.

Na prvem mestu so razprave. Jakob Aleksič piše o Sv. pismu kot verski in zgodovinski knjigi, Anton Strle o delu kardinala Newmana za zedinjenje kristjanov; Vekoslav Grmič o teološkem pogledu na duhovno situacijo sodobnega človeka ter o genezi greha na zemlji; Stefan Steiner o liturgiji — neusahljivem viru za oznanjevanje božje besede; Valter Dermota o uvajanju v skrivnosti življenja ali o osnovnih vprašanjih spolne vzgoje; Vinko Močnik o de lege penali in iure canonico; dr. Franc Debevec o genialnosti in psihopatiji in končno Franc Perko o teološko - vsebinskem pogledu v zgradbo Metodijevega življenja. Revija se spominja smrti treh škofov (Vovka, Ujčiča in Toroša), znanstvenika Franceta Grivca in svetopisemskega prevajalca Josipa Jeraja. Številko zaključujejo ocene nekaterih teoloških del. Zanimiva je tudi Bibliografska nota o ateizmu izpod peresa Francija Rodeta, posebno pa še kronika teološke fakultete v Ljubljani od 1945 do 1965.

mb

Zanimiva disertacija o prebivalstvu gornje Soške doline

Pred kratkim je izšla nova, 37. številka ugledne goriške zgodovinske revije »Studi goriziani«, ki jo izdaja tamkajšnja državna knjižnica.

V tej številki, za polletje januar-junij letošnjega leta, najdemo v začetku kratek uvod glavnega urednika, v katerem opozarja na glavne prispevke v reviji, med drugim na poročilo o razstavi sodobne italijanske knjige v Sloveniji in v Istri in na študijo Ane Sturm o naselitvi in prebivalstvu v gornji Soški dolini. Ta razprava (disertacija) je izredno zanimiva in pomembna kot sociološka in zgodovinska, pa tudi etnografska študija, ena najpomembnejših, če ne sploh najpomembnejših, kar smo jih imeli zadnja leta priložnost brati med tistimi, ki se nanašajo na preteklo in sedanjost zmerne prebivalstva na Slovenskem eničnem ozemlju. Skupaj z bibliografijo obsega skoro 40 strani revije. V njej je avtorica temeljito obdelala na osnovi zgodovinskih virov in delno tudi lastnih raziskavanj zgodovino naselitve gornje Soške doline in tipe tamkajšnjih kmečkih hiš in tamkajšnjih gospodarskih poslopij. Zato nosi razprava naslov »Človeška naselitve in kmečka hiša v gornji Soški dolini«.

Zaradi zanimivosti in aktualnosti naj navedemo naslove posameznih poglavij: »Lega in meje«, »Sedanja razdelitev prebivalstva«, »Demografski potek v zadnjem stoletju«, »Pojav preseljevanja«, »Tipi naselitve in središč«, »Nastanek in značilnosti glavnih središč«, »Gospodarske razmere«, »Kmečka hiša v gornjem Posočju«, »Kmečka hiša bovškega tipa«, »Kmečka hiša kobaridskega tipa« in »Kmečka hiša idrijskega tipa«. Sledi bibliografija, ki obsega slovenska, italijanska in tudi neko angleško delo. Pomanjkljivost pa je v tem, da ne upošteva dokaj bogate nemške oziroma avstrijske literature o tem alpskem področju, tako da je avtorici tu manjkala možnost primerjave. Toda to morda občuti le strokovnjak, medtem ko je za nestrkovnjaka bolj zanimiva demografsko-sociološka plat njene razprave, ki se nanaša na prebivalstvo in razvoj oziroma nazadovanje. Presenetljivi so namreč rezultati zgodovinske analize razvoja prebivalstva v gornji Soški dolini, ki jih tu podaja Ana Sturm. Presenetljivi so v vsakem pogledu, tako kar zadeva porazdelitev prebivalstva v gornji Soški dolini, kakor tudi kar zadeva upadanje njegovega števila.

Iz objavljenih statistik je razvidno, da prebiva velika večina ljudi v gornji Soški dolini v dolini sami ali na njenem robu, medtem ko živi nad višino 500 metrov komaj 20 odstotkov prebivalstva, nad višino 600 metrov pa komaj 10 odstotkov, kar pomeni, da so življenjske razmere v višjih legah zelo slabe in da so tista področja zelo redko naseljena. Drug presenetljiv rezultat, ki ga zvemo iz razprave Sturmove, je tã, da se je prebivalstvo gornje Soške doline zmanjšalo od ljudskega štetja v letu 1869 do ljudskega štetja leta 1961 za celih 24,1 odstotkov. Leta 1869 je znašalo

21.991 duš, leta 1961 pa le še 16.710 duš. Toda medtem ko se je število prebivalstva od leta 1869 do leta 1936 znižalo le za 7,4 odstotka, to je, v primeri z letom 1869 se je znižalo na 92,6 odstotka, pa je od leta 1936 do leta 1948 padlo na 78,9 odstotka v primeri z letom 1869. Od tedaj pa se je še nadalje znižalo, tako da je znašalo leta 1961 le 75,9 odstotka prebivalstva iz leta 1869. Najvišje število prebivalstva je bilo leta 1910 in sicer 22.241. Od tedaj je neprestano padalo.

Pri tem pa je treba upoštevati, da se je v resnici število prebivalstva še bolj znižalo, kajti statistike upoštevajo dejansko število prebivalstva, medtem ko je v resnici odšlo večje število domačinov, priselili pa so se drugi. Tako je bilo na primer leta 1961 v Tolminu, po ugotovitvi ljudskega štetja, 138 Srbov in 85 Hrvatov, neupošteva-ječ tiste Slovence in ljudi druge narodnosti, ki so se tudi priselili.

Avtorka tudi navaja razloge za upadanje prebivalstva in jih vidi seveda predvsem v izseljevanju zaradi slabih gospodarskih razmer in v emigraciji v tujino.

V drugem, obširnejšem delu razprave, pa se ukvarja z gospodarskim stanjem v gornji Soški dolini in z etnografskim tipom hiš. Nemogoče je tukaj naštet vse interesantne podatke, ki jih najdemo v razpravi, od izvora imen do čisto gospodarskih ugotovitev podatkov in do etnografskih prikazov, ki so napisani kljub vsej strokovnosti zelo zanimivo. Pripomnimo naj le, da je ta razprava Ana Sturm neobhodno potrebna kot dokument za vsakogar, ki se danes ukvarja s slovenskimi razmerami, zlasti na Primorskem in v Posočju. Zeleti bi bilo, da bi izšla tudi kot separatni odtis.

Kar zadeva ostalo vsebino te številke, naj navedemo najprej članek Guida Manzinija »Kultura na meji«, v katerem poroča o razstavi sodobne italijanske knjige v Sloveniji, o kateri se zelo pozitivno izraža in vidi v njej eno najprimernejših sredstev za okrepitev odnosov dobrega sosodstva, kot je naglasil tudi neki slovenski govornik ob odprtju raztave v Novem mestu. Ugotavlja tudi, da v Sloveniji ne zaostajajo dosti, kar zadeva spoznavanje sodobne italijanske kulture in literature.

Drugi prispevki v tej številki so: Carlo Luigi Bozzi: »Proces proti knjigi«, »Historia delle guerre del Friuli« Faustina Moisesa; Silvio Domini: »Gradiška v napoleonski dobi«; Celso Macor: »Intima zgodovina obsoške Furlanije« in Sergio Tavano: »Rano-krščanski mozaiki v vzhodni Furlaniji«.

To zadnjo razpravo krasi nekaj lepih reprodukcij, pa tudi razprava Ane Sturm je opremljena s tabelo fotografskih reprodukcij gornje-soških hiš raznega tipa. V reviji pa paidemo še razne druge ilustracije k posameznim študijam, med njimi tudi reprodukcijo starega zemljevida ozemlja Gradiške.

r. z.

GOSPODARSTVO

O TRGATVI

V naših krajih so mnogi že potrgali vse, drugi so potrgali samo gnilo, s trgatvijo pa so začeli povsod.

Odstotki sladkorja v moštu so bili in so zelo različni. Zelo mnogo moštov ni pokazalo niti 13,5% sladkorja. Po novem vinškem zakonu je potrebno izločiti vse take mošte in se jih ne sme toliko zboljšati — niti s koncentriranim moštom — da bi dobili vsaj vino z minimalno predpisano gradacijo 10% alkohola. Vina iz tako malo sladkih moštov tudi ne smemo držati v kleti, kjer je vino za prodajo. — V goriških Brdih pa je bilo nekaj moštov z visoko gradacijo, tudi z 22% sladkorja. Mešanica tokaja, malvazije in pinota je pokazala na Oslavju 19%. V splošnem pa je prevladovala gradacija 16 do 17% sladkorja. Vse mošte izpod 17% sladkorja je potrebno okrepiti s koncentriranim moštom.

Koncentrirani mošt: Nekateri si ga napravijo sami. Kakovost je odvisna od priprave in od spretnosti pripravljalca. Predvsem je potreben primeren kotel, v katerem vre voda, in v to vrelo vodo postavimo drugo posodo z moštom, ki zaradi vročine manj ali bolj hitro hlapi. — V večjem obratu imajo posebne avtoklave, kjer voda izhlapi že pri mnogo nižji toploti.

V trgovini imamo zelo različne koncentrirane mošte: kakovost je odvisna od sorte trte, od stopnje zrelosti grozdja in od odstotka sladkorja v moštu, od tega, če je bil mošt prej razkisan ali ne, zlasti pa od odstotka sladkorja v pripravljenem, zgoščenem moštu. Navadno ima industrijsko pripravljen mošt okrog 60% sladkorja, a se dobi tudi tak z višjim odstotkom, še večkrat pa z nižjim. Letos se dobi takega s 63% sladkorja, pa tudi takega s 50%. Zato pa so tudi cene tako različne: od 250 lir

za kg koncentriranega mošta do 320 lir. Od odstotka sladkorja v koncentriranem moštu zavisí, koliko ga moramo dodati na 1 hl, da zvišamo odstotek alkohola v bodočem vinu za eno enoto. Vedno moramo dodati kakih 10% več mošta, kot bi kazal predračun. Če imamo na razpolago 60% koncentrirani mošt, bi predračun povedal, da moramo dodati 1.67 kg ($100:60 = 1.67$) čistega sladkorja, kar bi odgovarjalo 2.80 kg našega mošta. V tem primeru bi kazalo dodati na hl mošta po 3 kg koncentriranega mošta.

Trgatev in cene mošta drugod: Tržejo že povsod po Italiji. Trgatev je slabša, kot je kazalo še prav pred kratkim. Pridelka je manj — pri nas znatno manj — in tudi mošti so manj sladki. Celo na Siciliji je zelo mnogo moštov s komaj 16% sladkor-

ja in bi torej potrebovali dodatek koncentriranega mošta. Za to bo poskrbelo vinarsko združenstvo, ki se je na Siciliji močno razvilo.

Cene starega vina pridobivajo na ceni, ker če so zdrava, so znatno več vredna, kot bodo vina letošnje trgatve. Seveda lanskih žlahtnih vin je le še prav malo na razpolago.

UVOZ KITAJSKIH PRAŠICEV

Od avgusta 1962 je bil iz zdravstvenih ozirov zabranjen uvoz in prevoz prašičev in prežvekovalcev kakor tudi njihovega mesa in drugih delov iz Kitajske in drugih azijsko-afriških držav v Italijo. Ker pa je posebna komisija nedavno ugotovila, da so bile na Kitajskem zatrite vse nalezljive živalske bolezni, je bila prepoved glede Kitajske odpravljena, ostaja pa v veljavi za druge države azijsko-afriškega območja. Za uvoz v Italijo pa pridejo v poštev le prašiči iz Kitajske. Te prašiče bi seveda na Kitajskem prav lahko sami pojedli, a da dobe tuje valute posebno pa dolarje, si stiskajo pas, zlasti kjer vlada brutalna kitajska disciplina.

Kako bo z ozimno pšenico?

Za dosego najvišjega hektarskega donosa bi se morala v naših krajih dokončati setev ozimne pšenice v prvi polovici novembra. Poznejše setve ne dajo obilnega pridelka, a kljub temu mnogi kmetovalci sejejo pšenico še celo prvo polovico decembra. Za tako pozne setve bi morali pač biti zelo tehtni razlogi, kot npr. če dolgotrajno jesensko deževje prej ni dopuščalo poljskih del.

Kako pa bo letos? Naš kmetovalec seje ozimno pšenico na njivo, kjer je rastla prej koruza, ki pusti navadno dovolj zgoda njivo prosto za setev pšenice. Letos pa je mnogo drugače. Danes — v prvi polovici oktobra — je večina koruze še zelena, ker zori zelo počasi. — Po spravlitvi koruze bo imel kmet zelo malo časa na razpo-

lago za pripravo zemlje in pravočasno setev ozimne pšenice. Moral bo zelo pohiteti. Že sedaj naj si oskrbi potrebna umetna gnojila, in sicer vsa tri temeljna: dušikova, fosforna in kalijeva. vsako posebej ali pa v tovarniški sestavi.

Glede priprave njive za pšenično setev oziroma glede obdelovalne tehnike za pšenico, nastajajo novi vidiki in se pojavljajo nova navodila, zlasti glede globine oranja. Dosedanja obdelovalna tehnika je zahtevala globoko oranje, češ da segajo korenine pšenične rastline globoko v zemljo, tudi do poldruga metra, in da črpa pšenica potrebno hrano tudi iz takih globin. — Današnja kmetijska veda pravi, da segajo korenine res tako globoko, a da moramo pri koreninah ločiti one, ki dovajajo hrano, in one, ki črpajo iz globin vlago. Vse dolge korenine dovajajo samo vlago, kratke — do 20 cm dolge — pa črpajo iz zemlje hrano, katero predelujejo in dovajajo rastlinam. Za razvoj rastline so važne predvsem kratke korenine. Zato pa ni potrebno globoko oranje, ki bi segalo globlje od 20 cm.

Važno pa je, da je pravilna struktura zemlje, kar pomeni, da mora biti zemlja rahla, zdobljena in ne sme biti kepasta, v drudah. — Nadalje je važno, da se nahajajo vse redilne snovi — torej tudi umetna gnojila — v zgornji plasti zemlje, to je v plasti, katero prepletajo kratke korenine. Zato pa moramo pri pripravi zemlje, pri oranju, paziti, da spravimo vsa gnojila v to plast, torej manj kot 20 cm globoko. Bolj globoko v zemljo spravljena gnojila ostanejo večinoma brez haska.

Ker bo letošnje jesen na razpolago le malo časa za pripravo zemlje, bomo: a) predvsem globoko posekali šore koruznih stebel in te ali sežgali ali vrgli v kakšno jamo ter potrosili z aldrinom, da tako uničimo zalego koruznega črva, ki se skriva v štorih. — Nato bomo raztrosili gnojila, zlasti umetna, in plitvo podorali, to se pravi, največ 20 cm globoko (v ZDA orjejo 12 do 17 cm globoko). — Čez kakšen dan bomo s sejalko posejali pšenično seme.

Jugoslovanska trgovina z Vzhodom se veča

Trgovinska izmenjava med Jugoslavijo in vzhodnoevropskimi državami, ki so članice COMECON-a, se je v prvih sedmih mesecih letošnjega leta znatno povečala, istočasno pa se je zmanjšala jugoslovanska trgovina z zahodnoevropskimi državami.

V primerjavi z istim razdobjem lanskega leta se je zmanjšal jugoslovanski izvoz v Zahodno Evropo od vrednosti 64,4 na 58,6 milijard deviznih dinarjev. Zmanjšali so se tudi jugoslovanski nakupi v zahodno evropskih državah, katerih vrednost je padla od 93,5 milijard dinarjev v prvih mesecih leta 1964 na 81,3 milijarde dinarjev v prvih sedmih mesecih letošnjega leta. Udeležba držav članic COMECON-a v jugoslovanski zunanji trgovini je znašala v razdobju od 1961 do 1963 povprečno 24 do 25 odstotkov, v letu 1964 se je dvignila na 30 odstotkov, in kot predvidevajo, bo znašala v letošnjem letu 45 odstotkov.

ZAHDNONEMŠKI SADNI PRIDELEK

Zahodna Nemčija je danes v Evropi najvažnejše tržišče za sadje tako iz evropskih kakor tudi iz zunaj evropskih proizvodnih

virov. Ker Nemci mnogo porabijo in tudi takoj plačajo, se pridelovalci sadja in trgovci za ta trg vztrajno potegujejo. Ne smemo pa misliti, da Nemci doma ničesar ne pridelajo. Razen smokev in kakijev pridelujejo vse sadne vrste kot pri nas, le da domači pridelek ne krije povpraševanja. Naj navedemo nekaj podatkov o letošnjih pridelkih:

Jabolke kaže letos nekoliko bolje kot lani in pridelek cenijo na nekaj več kot 12 milijonov stotov. Srednja nemška letina jabolk dosega 15 milijonov stotov.

Za hruške je letos v Nemčiji zelo slaba letina, saj jo cenijo na komaj 3 milijone stotov ali na 2/3 lanske letine.

Nemci pridelujejo tudi breskve, ki pa so letos dale komaj polovico srednje letine: 150.000 stotov nasproti srednji letini 310.000 stotov. — Tudi marelice gojijo, a največ ob hišah, naslonjene na zid. Letošnje leto ni bilo ugodno za marelice v Nemčiji in zato znaša pridelek le polovico srednjega ali okoli 13.000 stotov. — Pridelek češpelj je v Nemčiji znaten, a večji del jih morajo uvoziti za pripravo splošno priljubljenih češpljevih cmokov.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

Kar smo s strahom pričakovali, se je zgodilo. Najprej so vrgli iz sodnij naš jezik, sedaj so odstranili naše sodnike. Zadnji dan leta 1923 so dobili skoro vsi naši sodniki sledeči odlok:

»Ministrstvo pravde preklicuje odlok, s katerim Vas je začasno namestilo in zato neha Vaša služba s prvim januarjem 1921.«

Vlada je nastopila s sodniki na način, ki ni v navadi niti med najpreprostejšim kmečkim gospodarjem in njegovim hlapcem. Dober hlapec kmetu zvesto in pošteno dela, za-

177. Dr. E. BESEDNJAK

to ga kmet ne zapodi, temveč mu da vsaj štirinajstdnevno odpoved.

Naša vlada je pa naše sodnike, ki so vestno vršili svojo dolžnost, zapodila čez noč brez vsakega utemeljevanja v prvi vrsti radi tega, ker so **Slovenci**. Nič se ni ozirala na vestno, vzorno in neoporečno službovanje, ki so ga vršili deset, dvajset in tudi trideset let v svojem uradu.

Pomandrila je vse pomisleke ter je kratkomalo prešla k nasilstvu. Težka je ta beseda, toda v tem slučaju ne moremo rabiti milejše. Ali ni nasilje, če se starejšemu uradniku ukaže: Danes si v službi, jutra ne smeš več **prestopiti praga svojega urada?**!

Naj samo še povemo imena onih, ki so dobili odpoved. Odpuščeni, oziroma vpokojeni so bili: nadsvetnik Rutar, sodni svetniki Coronini, Mašera, Vidmar, Milič, Vinci,

Keršič, vsi iz Gorice, iz Idrije svetnik Bizajl, iz Bovca sodnik Brelih in iz Vipave sodnik Vuga.

Na okrožni in okrajni sodniji v Gorici je ostal samo še eden slovenski sodnik.

KONČNI POKOP NAŠE DEŽELE

Na bivšem deželnem odboru v Gorici so se zbrali zastopniki videmske in tržaške pokrajine in imeli sejo, na kateri je bila goriška dežela končno pokopana.

Zbrani gospodje so izjavili, da je likvidacija Goriške izvršena in da je s tem prenehalo službovanje likvidacijskega komisarja Nencettija. Zadnje še preostale posle bo rešil neki urad pri deželni upravi v Vidmu. Tako se je spremenil naš ponosni deželni odbor s svojimi mnogoštevilnimi vzornimi uradi v uradno sobo v Vidmu.

Dne 2. januarja so hoteli nekateri deželni uradniki nastopiti službo v deželnem odboru. Doletelo jih je čudno presenečenje. Šef urada jih je vprašal, po kaj so prišli. Uradniki so morali vzeti klobuk in se vrniti domov. Žalost preveva človeka, ko na to misli.

Zadnje preostanke goriške dežele sta si Videm in Trst pridno razdelila. Videm je dobil 4/5, Trst 1/5 našega deželnega premoženja.

Videm si je vzel palačo deželnega odbora v ulici Treh Kraljev v Gorici, pobral je staro deželno poslopje z zborovalno dvorano na Stolnem Trgu, prilastil si je vojaško bolnišnico na Mirenski cesti, ki je bila last dežele, vzel bivšo vojaško bolnico na Placu-

ti z zemljiščem, dobil v last deželni pašnik na Blanči, vzel deželni pašnik in gozd na Stari gori.

Tudi Trst je dobil v Gorici eno deželno poslopje z zemljiščem. K temu dedičema sta pritegnila Trst in Videm goriško občino in ji darovala staro pokopališče na tekališču Viktorja Emanuela pod pogojem, da ga spremeni v vrt.

VIDEM SE RAZVIJA

Bivši goriški deželni odbor je imel namen zezidati v Gorici lepo bolnico, ki bi bila zadostovala potrebam vse Primorske. V ta namen je imel deželni odbor že prihranjene tri milijone lir.

S tem, da je Goriška uničena, je šel ves načrt na kose. Tri prihranjene milijone našil davkoplačevalcev so izročili Vidmu, zakaj sklenjeno je, da se sezida bolnica v Vidmu in ne v Gorici.

Od tega bo imel Videm sijajne koristi. Korist bodo imeli videmski zidarji pri zidanju stavbe, korist videmski obrtniki in trgovci, korist vse mesto. Denar goriških davkoplačevalcev pojde čez mejo v Videm in se bo potrosil v korist tamkajšnjega prebivalstva.

Bolnica usmiljenih bratov v Gorici, kjer so bili nastanjeni ubožni goriški bolniki, ne prejema več nikakega plačila od deželne uprave v Vidmu za bolniške stroške. Ker pa ne morejo usmiljeni bratje rediti bolnikov zastoni, so bili prisiljeni odsloviti reveže iz bolnišnice in jih poslati v Videm.

Prežalostno, če pomislimo, da Videm ne plačuje s svojim, ampak z našim goriškim denarjem. Take so posledice uničene avtonomije in razkosane dežele.

(Dalje)

Zdelo se mu je, da razgovor ponehava in postaja vedno manj živahen, toda opaziti ni bilo nič nenavadnega in vznemirljivega.

Nenadno pa se je zaslišalo nekaj kot ropot kozarca, ki pade na zemljo in se razbije, nato pa top, plosk udarec, kakor da se je človek zvrnil na mizo, z glavo naprej. Tedaj se je zaslišal na vrtu krik miss Vandeleurjeve:

»Kaj si vendar storil? Mrtev je...!«

Diktator je odgovoril z nizkim mrmranjem, ki pa je bilo tako jezno in sikajoče, da je Francis lahko razločil vsako besedo.

»Molči!« je zakričal. »Zdaj mu je bolje kot meni. No, primi ga zdaj za peto, in jaz pa za ramena, in odnesiva ga noter.«

Francis je slišal, kako je dekle ihtelo.

»Si razumela?« je zagrmel diktator v istem tonu. »Ali morda hočeš, da se skregava? Izbiraj ti, miss Vandeleur.«

Nastopil je premor, potem pa se je spet oglasil diktator:

»Primi ga za pete, ti pravim. Moram ga spraviti v hišo. Če bi bil mlajši, bi to opravil sam, toda na grbi imam že dosti let in zato mi moraš pomagati.«

»To je zločin!« je tiho zastokala deklica.

»Tvoj oče sem,« je odvrnil mr. Vandeleur.

Ta izjava je učinkovala, kot se je zdelo. kajti nekaj trenutkov kasneje se je zaslišal po peščeni stezici na vrtu šum drsajočih se korakov, potem ropot prevrnjenega stola in nato je Francis lahko videl očeta in hčerko, ki sta hodila tik ob zidu in nosila mr. Rollesa, ki je bil čisto negiben. Ona ga je držala za noge, on pa za ramena. Mladi duhovnik se je zdel bled in popolnoma brez življenja. Glava mu je visela navzdol in pri vsakem koraku nihala sem in tja.

Je bil živ ali mrtev? Kljub diktatorjevim besedam je verjel Francis bolj to zadnje. Storjen je bil hud zločin, veliko zlo se je zrušilo na hišo z zelenimi polkni!

Toda počasi se je občutek groze v njem začel umikati tesnobni skrbi za usodo deklice in starca, nad katerim je že videl grožnjo strašne kazni. Srce mu je preplaval val sočutja; začutil je, da mora braniti svojega očeta pred usodo, pred človeško sodbom, pred vsem človeštvom. Odprl je okno, zaprl oči in se z rokama naprej vrgel v kostanjevo krošnjo pod seboj.

■ 35 ■

R. L. STEVENSON

MAHARADŽOV DIAMANT

Zgodba o hiši z zelenimi polkni

Veje so se druga za drugo upognile pod njim in se mu izmuznile ali pa se zlomile pod težo njegovega telesa. Toda končno se mu je posrečilo, da se je zagrabil za eno izmed močnejših in se obesil s komolcem nanjo. Tako je obvisel za nekaj hipov nad globino, nato pa se je spustil in težko padel na zemljo zraven mize.

Iz hiše se je zaslišal vznemirjen krik in ga opozoril, da ni ostal neopažen. Hitro se je dvignil, planil preko vrta in stopil na prag verande.

Sredi majhnega salona, pokritega s preprogami in obdanega vsenaokrog s policami, polnimi redkih in dragocenih predmetov, se je mr. Vandeleur sklanjal nad negibnim telesom mr. Rollesa. Ko je diktator zagledal mladeniča, se je dvignil in tedaj je Francis tudi že opazil njegovo naglo kretnjo. Vse se je zgodilo v hipu, tako da niti ni mogel dobro videti, vendar se mu je zdelo, da je diktator nekaj snel z duhovnikovih prsi, vrgel kar najbolj nagel pogled na tisto in ga stisnil v roko hčerki.

Vse to se je zgodilo, medtem ko je imel Francis eno nogo že na pragu, drugo pa še dvignjeno. Nekaj hipov pozneje je že klečal pred diktatorjem.

»Oče!« je zavpil. »Pustite, da vam pomagam... Storil bom vse, kar boste hoteli, ne da bi kaj zahteval od vas. Ubogal vas bom, ubogal z vsemi svojimi silami. Ravnajte z menoj kot s sinom in veljala vam bo vsa moja sinovska ljubezen.«

Prvi diktatorjev odgovor je bil izbruh kletev.

»Sin? Oče?« je zavpil. »Oče? Sin? Kakšna prekleta komedija pa je to? Kaj hočete od mene? In kdo ste, za božjo voljo?«

Francis se je ves zmeden in prepaden dvignil in molče stal pred njim.

(Dalje)

ŽENA IN DOM

KAKO NAJ SE OBLAČI KMEČKA ŽENA?

Vsi »modni kotički« so seveda namenjeni vsem ženskam — in tako seveda tudi naš. Vendar pa se nekateri zdi, da so namenjeni samo »meščankam« oziroma tistim ženskam, ki prebivajo v mestu. V njih je namreč le malokdaj omenjena tudi kmečka žena in mati, zato dobijo ženske na deželi občutek, kakor da ti kotički niso namenjeni njim. To je razvidno iz odzivov, ki jih je imel doslej naš modni kotiček pri kmečkih bral- kah. Nekateri so se naravnost pritožili, da ne najdejo v našem modnem kotičku nič takega, kar bi bilo namenjeno tudi njim.

Moda za vse

V resnici pa temu ni tako. Če pišejo danes časniki v svojih modnih rubrikah o ženski modi, je to vsem ženskam, ki kaj dajo na modo, in ta-

Naročnike, ki še niso poravnali naročnine, opozarjamo, naj to store čimprej. Poravnajo jo lahko ali na upravi lista ali po poštni položnici, ki jo dobe na vsakem poštnem uradu.

Uprava

ke ženske je gotovo najti tudi na kmetih. Dandanes večina kmetov v marsičem dohaja in tudi presega »standard« industrijskega delavca in tudi nižjega uradnika in to velja seveda tudi za kmečke ženske. Nihče bi si ne upal trditi, da naj se oblačijo po modi samo žene visokih uradnikov ali bogatih trgovcev in druge take »meščanke«. Te si morda res lahko privoščijo dražje obleke oziroma kak original iz znanih modnih hiš, a ne vse. Toda po modi so lahko oblečene vse ženske, ki imajo kaj okusa in imajo smisel za lepo. In dejansko vidimo, da se dekleta iz delavskih in drugih ne ravno premožnih krogov danes oblačijo prav tako po modi kot »meščanke« in marsikatero dekle, ki jo vidimo, kako hiti zjutraj za prodajalno mizo v trgovino, za točilno mizo v bar ali v pisarno, je celo veliko lepše in bolj elegantno — v pravem smislu elegancije, ki pomeni lepo in smotrno — oblečena kakor pa tiste, ki lahko izdajo več denarja za svojo garderobo. Zato ni nobenega razloga, zakaj bi se ne mogle lepo in po modi oblačiti tudi kmečke žene in dekleta. Dejansko vidimo, da se mnoga kmečka dekleta in mlade žene prav lepo in čedno oblečejo, pogosto čisto po modi, kadar gredo zdoma, zlasti če gredo v mesto ali k maši. Če pa so mnoge v obleki še vedno preveč nezahtevne, staromodne ali preskromne, je temu največkrat kriva njihova konservativnost.

Moda ne pozna razredov

Mnoge kmečke žene namreč še vedno mislijo, da se za kmečko žensko ne spodobi, da bi se oblačila po modi, češ to je samo za »gospodo«, ne za »nas kmete«, kakor da bi morale biti ravno kmečke žene in dekleta neke izjeme od splošnega pravila. Tako mišljenje je izrazito nazadnjaško in v njem se skriva občutek manjvrednosti, kot nekaka psihološka in socialna usedlina iz časov, ko je bila družba v Evropi še izrazito razdeljena na razrede in se je moralo to poznati tudi v obleki. Saj je znano, da so smele nositi v srednjem veku določene kose obleke, kakor n. pr. krzno, samo plemkinje. Toda v moderni družbi

razredi izginjajo, z revolucijami in brez njih, v tem zadnjem primeru morda celo še hitreje in bolj temeljito, ker gre vse bolj spontano, po poti naravnega razvoja, ki ga diktirajo razum, izobrazba in razmere v znamenju ogromne industrijske proizvodnje.

Kmetijstvo je samo še gospodarska panoga

Danes nima nobenega smisla več, da bi neki poklic v obleki razodeval pripadnost k tistemu poklicu ali »stanu«. Danes ni nič več »stan«, v k- terega je bil človek rojen in je bil v glavnem od nekdajnega togega družbenega reda prisiljen ostati v njem. Zdaj vsakdo sorazmerno lahko presed- la iz enega poklica v drugega, tja, kjer mu pač bolj ugaja, in beseda »stan« je prišla popolnoma iz mode. Le zelo težko jo bomo našli še kje za- pisano. Vse je samo stroka ali poklic. In to je postal tudi kmečki poklic. Medtem ko se mnogi mladi, pa tudi ljudje srednjih let in starejših selijo z dežele v mesta, ker se jim zdi, da je bo- lje delati v industriji, se mnogi »meščani« selijo na kmete, ker jih mika delo v naravi. Če pogle- damo avstrijske, nemške ali druge dnevnike, bo- mo videli vse polno glasov ljudi, ki bi radi ku- pili ali vzeli v najem kmetije, in lahko se reče, da gre vsaj v 90% primerov za ljudi, ki niso še nikdar delali v kmetijstvu, pač pa so že spoznali prednosti kmečkega dela in življenja pred življe- njem v zadimljenih industrijskih mestih, kjer je človek izgubil stik z naravo.

Torej, kmečke žene in dekleta, same ste krive, če obračate hrbet modi in se še oblačite po »kmeč- ko«. Opogumite se in se prilagodite tudi ve modi.

seveda tistemu, kar je lepo in praktično. Kajti vse ni za povsod, in to ne velja samo za deželo, ampak tudi za mesto. Premislite pač, kaj se poda v vaše okolje, vaši osebi in vašim kupnim mož- nostim.

Bodite lepo oblečene tudi doma

Toda ne gre le za to, da ste lepo in po modi oblečene samo ob praznikih ali če greste v mesto. Čedno bodite oblečene tudi vsak dan in tudi pri delu. Zgrešeno je misliti, da morate biti pri de- lu oblečene v nerodno »kmečke« obleke, težke, temnih barv (»ki se ne umažejo« — kar ni res) in brez ozra na okus, češ za kuhinjo, hlev in po- lje je tako vse dobro. Ni res. Tudi za delo si omislite praktične, čedne, preproste obleke, ki se dajo lahko oprati, tako da boste lahko vedno čiste. Za delo imejte potrebne obleke, ko pa je delo zunaj opravljeno, jih slecite, kakor slečejo svoje delovne obleke dekleta in žene v mestih, ko nehalo delati v tovarnah ali za prodajnimi in točilnimi mizami ter v pisarnah, kjer pa se mar- sikatera ne umaže toliko, kakor se umaže kmečka ženska pri svojem prav tako ali pa še bolj važ- nem delu. Nedopustno je, da se kmečka ženska po delu v hlevu ali na vrtu ali na njivi ne pre-obleče, ampak hodi od jutra do večera okrog v isti obleki. Če premislite, boste tudi tiste, ki ste najbolj konservativne, uvidele, da je to golo na- zadnjaštvo in nič drugega. Toda prav lahko se ga boste odvadile, če se ga boste zavedle.

Delovne obleke

Za težja in bolj umazana dela zunaj lahko ob- lečete tudi hlače ali »tute« z naramnicami, ka- kor jih nosijo kmečke žene v Ameriki, ki so prve pokazale, kako je lahko čedno in »mestno« oble- čena tudi ženska na kmetiji. Evropske ženske že marsikje drže korak z njimi, zlasti v Angliji, Skandinaviji, Nemčiji, Holandiji itd. Ni razloga, zakaj bi tega ne storile tudi ve.

Toliko za danes. Kdaj drugič pa še kaj o tem.

ŠPORTNI PREGLED

Mamutske skakalnice ne bodo povečane

»KOP-Club«, delovna skupnost prirediteljev ted- nov za smučarske polete v Kulmu, Oberstdorfu in v Planici, je sklenil pred kratkim na svojem zasedanju v Grenzu, da treh sedanjih skakalnic za smučarske polete ne bodo več povečali. Tako bo ostala daljava 150 metrov pri najboljših skakal- nih možnostih največja dosegljiva daljava.

Po smrti ing. Bloudka najbolj znani graditelj mamutskih skakalnic, ing. Heini Klopfer iz Oberst- dorfa, je izjavil k temu: »Poleti preko 150 metrov so pretvegani. Zato smo določili, da naj ostane kritična točka pri 120 metrih in da naj bo pre- hodna meja pri 144 metrih. Te mere ima naša skakalnica v Birgsautalu in tudi skakalnica v Kul- mu. Tudi nova skakalnica v Planici bo zgrajena po teh merah.«

MAX SCHMELING PRODAJA COCA-COLO

Nekdanji svetovni boksarski prvak Max Schme- ling je obhajal pred kratkim svoj 60. rojstni dan. Zdaj je zastopnik za Coca-Colo za hamburško o- krožje in lastnik kmečkega posestva v Hollensted- tu, kjer stanuje s svojo ženo, nekdanjo filmsko igralko, Cehinjo Anny Ondra.

Veliko posestvo, ki si ga je kupil pred vojno za svoje boksarske zaslužke v Vzhodni Nemčiji, je seveda izgubil.

NAJBOLJ ZVESTI NAVIJAČ

V La Plati v Argentini so v preteklih dneh ustanovili poseben odbor za postavitev spomeni- ka verjetno najbolj vztrajnemu in gorečemu šport- nemu navijaču na svetu. Argentinci sploh slove kot temperamentni in zvesti navijači. Toda Edoar- do Milone je gotovo v tem potokel vse rekorde.

Edoardo Milone je bil doma v La Plati. Ni bil premožen. Bil pa je naravnost fanatičen navijač nogometnega moštva »Estudiantes de La Plata«. Izpustil ni niti ene tekme svoje enajstoričnice, navijal je zanj na ves glas, če je pa bilo treba, je pre- pričeval svoje sosede na tribuni o odlikah svojega moštva tudi s pestmi, brcami, dežnikom in drugi- mi »pripomočki«.

Milone je zato prihajal ob nedeljah zvečer domov ne le hripav, ampak navadno tudi poln

bušk in podplutb. Toda njegova gorečnost se ni zaradi tega niti najmanj zmanjšala. Pred deveti- mi leti pa ga je skoraj stala življenje.

Ker se mu je med neko tekmo zdelo, da nje- goví sosede na tribuni le preveč navijajo za nas- protnike »Estudiantesov«, je začel deliti krog se- be brce z enako spretnostjo kot njegovi ljubljenci na igrišču. Ker pa prejemniki brce niso bili žoge, niso odskakovali, temveč je eden izmed njih zgra- bil za steklenico piva in z njo na vso moč kresnil Edoarda po glavi.

Edoardo naslednjih nekaj tednov ni več navijal za svojo enajstoričnico, ampak za svoje življenje. Udarec s steklenico ga je spravil na rob groba in je več tednov ležal v bolnišnici brez zavesti. Zdravniki so ga rešili le z največjo težavo. Toda ko je zapustil bolnišnico, je odšel naravnost na tribuno svojega stadiona. »Estudiantesi« so imeli spet svojega najbolj navdušenega navijača.

Milone odtlej ni več navijal za svojo ekipo sre- di tujih navijačev, ampak samo med svojimi so- mišljeniki. Zdelo se mu je bolj varno. Pa ni bilo. To je lahko ugotovil leta 1957. Med silovitim na- vijanjem za svoje barve je vsa skupina ne le vpila in tolkla z rokami, ampak tudi z nogami ob tla lesenega stadiona. Zgradba tega cepetanja ni vzdr- žala. Tribuna se je zrušila in pokopala pod seboj na desetine ljudi, med katerimi spet ni manjkalo Edoarda. Tokrat njegovo življenje ni bilo v ne- varnosti, toda zdravniki so mu odrezali zmečkano nogo. Pa niti to ni moza prestrašilo. Ker je hodil odtlej le s pomočjo bergel, ni več pazil na sosed- stvo na tribuni. Če kdo ni delil z njim istega mnenja, je okusil trdoto njegove bergle.

Leta 1959 je Miloneju umrla mati in mu za- pustila skromno hišico. Mož je bil sam na svetu, svoje dediščine pa ni hotel uživati sam. Polovico hiše je daroval klubu »Estudiantes«, ter je bil nad vse srečen, da mu je s tem vsaj delno poma- gal iz finančnih težav.

Pretekli teden se je Edoardo Milone preselil na večne tribune. Ko so po pogrebu odprli njegovo oporoko, je bilo v njej zapisano, da daruje »Estu- dientasu« tudi drugo polovico svoje hiše, in vse, kar je v njej. Milone torej ni bil zvest svojemu klubu skozi vse življenje in skozi vse zapreke, ampak tudi še preko groba.

ZAHVALA

Ob izgubi naše nepozabne mame

MARIJE vd. MARTELANC roj. FERLUGA

se najtopleje zahvaljujemo vsem, ki so s cvetjem, s prispevki v dobrodelne namene ali kakorkoli drugače počastili njen spomin. Posebna zahvala pa gre vsem, ki so našo drago mamo v tako ve- likem številu spremljali na njeni zadnji poti.

Zalujoči sinovi, hčere, snaha, vnuki in pravnuki ter družine NEUMANN, JANU, DELCHIN, PUHALJ, ROZMARA, GILBERT, BRUNI in RASPI.

ZA
NAŠE
NAJMLAJŠE

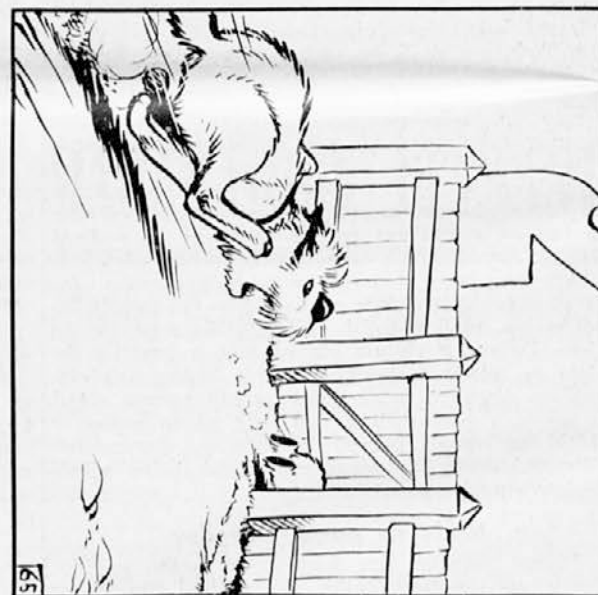
Snežek

12

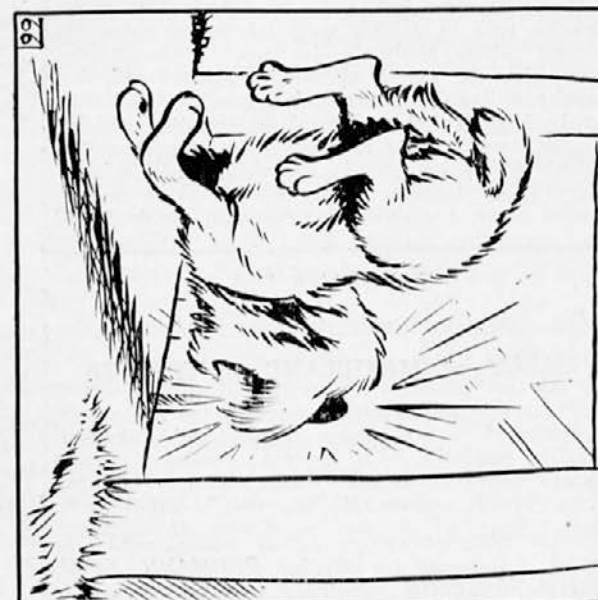
piše in riše
Miki Muster

64. Ko se je roka že skoraj dotaknila mehkega kožuščka, je medvedek kot blisk zagrabil. Človek je zarjul in potegnil krvavo roko iz z oja. K sreči je bil kuža Pazi tako prestrašen o j gospodarjevega krika, da je kar obsedel. Preden sta se človek in pes zavetla, je bil kosmatinec že na dvorišču in jo je ubiral proti vratom.

65. Možakar je zaradi bolečin pozabil na medvedka. Stokal je in ogledoval svojo roko, od katere je v težkih kapljah padala rdeča kri. Pes pa si je brž opomogel od presenečenja in jo kot blisk ubral za Snežkom. Na medvedkovo srečo so bila dvoriščna vrata le priprta. Pogнал se je vanje, jih na sietaj odprl in smuknil na cesto.

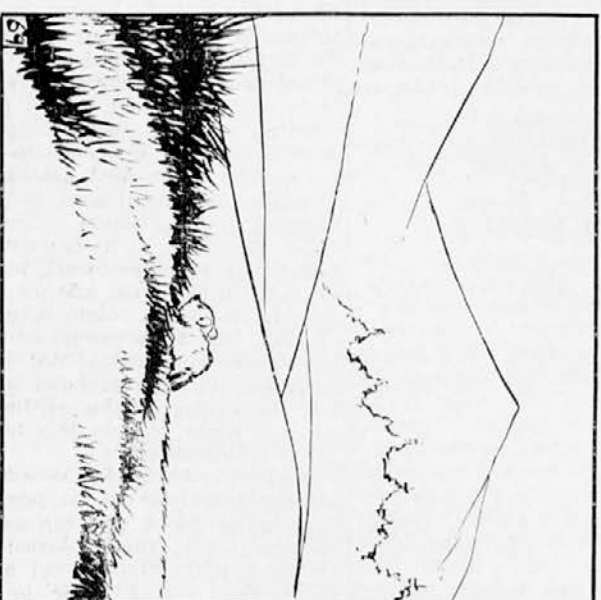
66. Vrata so se odprla do kraja in se zaradi sunka zopet zaloputnila. In to prav v trenutku, ko je pridrvel do njih bevskačoci Pazi. Lopnila so ga po gobcu, da se je cvileč zavali po tleh. To je rešilo Snežka, kajti težko bi se ubranil ostrih pazijevih zob, če bi ga bil ta dohitel.

67. Medvedek je bežal, kot bi mu gorelo za petami. Pazijevo lajanje je prebudilo druge pse in zagrali so peklenški trušč. K sreči so bili onstran ograj in so rezali na bežečega Snežka skozi mreže lesenih in železnih palic ter se trgali na svojih verigah. Medvedek pa je kmalu dosegel gozd na koncu ulice in izgubil v senci košatih dreves.

68. Bežal je, dokler je bilo kaj sape v njegovih pljučih. Ustavil se je daleč v goščavi in prisluhnil, toda v ušesih mu je tako razbijalo, da ni slišal prav ničesar. Kljub temu je imel občutek, da so mu nasledovalci za petami, in to mu je dalo moči, da je nadaljeval pot. Splohoma je prebrel manjši potok in si pogasil žejo.

69. Bežal je preko polj, travnikov in gozdov. Kartarki je opazil skupino ljudi ali samotnega človeka, se je ognil v velikem loku. Nekajkrat je prečkal tudi cesto in hitel vedno dalje in dalje proti visokim goram, ki jih je videl v daljavi. Sebe ko je preplaval manjšo rečico, se je čutil toliko varnega, da je legel v senco in počival.